

ру в сучасних умовах. Створення інтегрованої системи взаємозв'язків кооперативів регіонального та національного рівнів відкриває можливості

утворення нової організаційної структури сільського господарства, побудованої "знизу до верху".

Список використаної літератури:

1. Закон України „Про кооперацію”// Офіц. вісн. України.-2003.-№33.-С.233-246.
2. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. – К.: Логос, 2001. – 145 с.
3. Малік М.Й. „Кооперація в сільському господарстві України : стан і перспективи.” //Економіка АПК.-2005.-№ 12.-С. 3-8.
4. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации. – М.: Экономика, 1989. – 496 с.
5. Чайнов А. В. Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации. – М.: Наука, 1991. – 455 с.
6. Черевко Г.В. Стратегія і особливості розвитку кооперації в аграрній сфері // Зб. наук. праць учасн. конф. «Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України ХХ століття». – К., 2001. – с. 247-249.

Автором раскрыта економіческая, соціальна и політическая специфика формирования обслуживающих кооперативов в условиях экономической нестабильности. Приведено и оценены факторы, которые влияют на развитие обслуживающих кооперативов в сельском хозяйстве Украины. Определены дальнейшие перспективы развития обслуживающих кооперативов.

The author opens economic, social and political specificity of formation of serving co-operative societies in the conditions of economic instability. Factors which influence development of serving co-operative societies in agriculture of Ukraine are resulted and estimated. The further prospects of development of serving co-operative societies are defined.

Рецензент: к.е.н., доцент, В. М. Жмайлов
Дата надходження до редакції: 25.03.2012 р.

УДК 347.7 (075)

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ (ТОРГОВЕЛЬНОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В. М. Завальний, ст. викл., Сумський національний аграрний університет

В статті розглянуто проблеми законодавчого забезпечення здійснення комерційної діяльності в Україні та запропоновано зміни, які необхідно внести до проекту Закону України «Про внутрішню торгівлю».

Специфікою джерел комерційного (торгового) права є відсутність єдиного кодифікованого акту, який би об'єднував комерційне законодавство. Крім цього, в існуючому законодавстві є чимало вад, у т.ч. застарілих, колізійних норм, а також прогалів, що зумовлене запровадженням в економіку України нових для неї ринкових відносин, які ще не зазнали відповідного законодавчого врегулювання. Одночасне прийняття, а також набуття чинності Господарським та Цивільним кодексами України породжує ще таку проблему, як усунення колізій між їх положеннями (щодо господарських товариств; правового режиму цінних паперів; форм власності та ін.).

Також істотними недоліками законодавства у сфері комерційної (торгової) діяльності є невідомість основ формування відповідної державної політики та відсутність єдиного підходу до вирішення питань, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання у зазначеній сфері. Проведення торговельної діяльності ускладню-

ється відсутністю чіткого розподілу повноважень у сфері внутрішньої торгівлі між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, об'єднаннями роботодавців і професійних спілок.

Науковою новизною даної статті є те, що представлені зміни до комерційного (торгового) законодавства запропоновані після дослідження комерційного законодавства окремих зарубіжних країн та власного досвіду діяльності в сфері застосування норм комерційного (торгового) права.

За останні 20 років науковцями України практично не досліджувалися дані питання і тому фактично відсутні ґрунтовні наукові розробки по даній проблемі. Окремі питання вдосконалення комерційного (торгового) законодавства пропонувалися А.А. Поповим [1; с. 17-18], М.П.Курило та В.М. Завальним [2; с. 107-112]? І.В. Булгаковою [3; с. 28].

І.В. Булгакова пропонує проводити вдоско-

налення торгового законодавства шляхом його систематизації. Цей напрям передбачає систематизацію господарського законодавства шляхом видання систематизованих збірок за предметним критерієм: законодавство про приватизацію, законодавство про торгівлю, законодавство про договори тощо[3;с.28].

Відповідно до цього напряму вдосконалення комерційного (торгового) законодавства Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію проекту Закону України «Про внутрішню торгівлю» (Розпорядження КМУ від 7 жовтня 2009 р. № 1200-р) [4]. Мета Концепції полягає у визначенні шляхів законодавчого врегулювання відносин, які виникають у процесі провадження торговельної діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності державного регулювання та вдосконаленню системи контролю у сфері внутрішньої торгівлі і захисту прав споживачів.

Метою написання даної статті є спроба проаналізувати норми права, які містяться в проекті Закону України «Про внутрішню торгівлю» та внести пропозиції щодо удосконалення запропонованого законопроекту.

Формування конкурентного середовища у сфері внутрішньої торгівлі, досягнення належного рівня торговельного обслуговування та задоволення потреби споживачів у високоякісних товарах і послугах можливе лише за умови правового врегулювання відносин, які виникають під час провадження торговельної діяльності.

10 листопада 2011 року в Верховній Раді України за номером 9443 був зареєстрований, підготовлений Кабінетом Міністрів України, Проект Закону «Про внутрішню торгівлю», який в деякій мірі може вирішити дану проблему[5].

У проекті пропонується визначити правові та організаційні засади провадження господарської діяльності у сфері внутрішньої торгівлі України. Прийняття цього закону, на думку суб'єкта законодавчої ініціативи, сприятиме впорядкуванню торговельної діяльності, розвитку малого та середнього підприємництва, створенню умов для захисту прав споживачів тощо, що, в свою чергу, забезпечить збільшення суми надходжень до бюджету галузі торгівлі.

Позитивним моментом цього проекту є те, що автори намагаються об'єднати в одному документі кілька нормативних актів, які регулюють торговельну діяльність, закріпити правила торговельного обслуговування населення на рівні законів, а не підзаконних актів, як це існує на даний час. Автори цих проектів планують переорієнтувати внутрішню торгівлю на нові сучасні стандарти торговельного та виробничо-торговельного обслуговування населення, здійснити структурну перебудову торговельної галузі в цілому. Більш конкретно пропонується закріпити повноваження у сфері торгівлі як центральних органів виконавчої влади, так і повноваження органів місцевого

самоврядування у цій сфері. Порівнюючи даний законопроект з попередніми, можна зробити висновки, що автори врахували частину зауважень до попередніх проектів.

Так, в запропонованому проекті автори відмовилися від створення спеціально уповноваженого органу у сфері торгівлі та Державного реєстру торговельних об'єктів та закладів ресторанного господарства – органу, який би став додатковим фінансовим тягарем для підприємців та додатковим джерелом корупції.

Разом з тим, стаття 14 проекту «Облік об'єктів торгівлі» пропонує: «Облік об'єктів торгівлі на відповідній території ведуть органи місцевого самоврядування», що на мою думку дає можливість цим органам встановлювати додаткові види реєстрації суб'єктів торговельної діяльності, окрім передбачених Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [6], і тому нами пропонується доповнити статтю 14 проекту посиланням на вказаний вище закон, що унеможливить органам місцевої державної влади та органам місцевого самоврядування ввести додаткову реєстрацію.

Окремі положення проекту закону «Про внутрішню торгівлю» не узгоджуються з низкою чинних нормативно-правових актів, а подекуди і суперечать нормам Господарського, Цивільного та Податкового кодексів України, Законам України «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності» [7], «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та ін.

Так, ст. 263 Господарського кодексу[8] України встановлює, що господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання у формі громадського харчування. ДСТУ 4281-2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» [9] суб'єктом виробничо-торговельної діяльності вважає заклади ресторанного господарства, що є більш доцільно. Ст.9 п. 14.1.211 та п.14.1.246 Податкового кодексу також називає цей вид господарської діяльності ресторанним господарством. Проект запропонованого закону хоче «служити» усім нормативним актам і тому запропонував поняття «ресторанного господарства (громадського харчування)». На нашу думку, бажано б було запропонувати поняття «ресторанне господарство» з наступним внесенням змін до Господарського кодексу України та інших нормативних актів.

Не відповідає нормам діячого законодавства і поняття «торговельної діяльності», запропоноване у п.10 ст.1 проекту: «— діяльність з продажу товарів, у тому числі власного виробництва, або посередницька діяльність, у тому числі із надання агентських, комісійних та інших послуг у просуванні товарів від виробників (постачальників) до кінцевого покупця.», суперечить поняттю торговельної, приведеному у п. 14.1.246 Ст. 14 Податкового кодексу[10]: «...- роздрібна та оптова тор-

гівля, діяльність у торговельно-виробничій (ресторанне господарство) сфері за готівку, інші готівкові платіжні засоби та звикористанням платіжних карток», яка є на наш погляд більш вдалою.

На нашу думку, позитивним нововведенням проекту є запропонована правова норма, яка передбачає, що: «Провадити торговельну діяльність у магазинах площею понад 200 кв. метрів можуть лише суб'єкти господарювання, які застосовують загальну систему оподаткування». Але перелік суб'єктів, які мають право застосовувати спрощену систему оподаткування, є прерогативою Податкового кодексу (п. 291.4 статті 291) і тому, краще б було внести зміни саме до цієї статті Податкового кодексу, а не пропонувати дану норму в проекті закону.

Якщо взяти статтю 3 проекту «Принципи провадження діяльності у сфері внутрішньої торгівлі», то вона в певній мірі суперечить статті 6 Господарського кодексу України «Загальні принципи господарювання» і на нашу думку принцип: «дотримання встановлених законодавством вимог щодо правил та норм торговельного обслуговування покупців», проголошений в проекті є обов'язком суб'єкту підприємницької діяльності, а не принципом і тому підлягає вилученню.

Стаття 1 п.8 проекту дає перелік суб'єктів торговельної діяльності: « — виробник, постачальник, продавець, покупець у сфері внутрішньої торгівлі». Поняття «виробник», «постачальник», врегульовані нормами цивільного та господарського законодавства і додаткового врегулювання не потребують, а от поняття «продавець» потребує окремого уточнення. Торговельна діяльність є видом господарської діяльності і тому суб'єкти господарювання, а саме продавці, підлягають державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа-підприємець. Разом з тим, продавцями при здійсненні торгівлі часто виступають фізичні особи, які здійснюють продаж вирощених в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній, садовій і городній ділянках продукції рослинництва і тваринництва, свійської худоби та птиці (як у живому вигляді, так і продукції забою в сирому вигляді та у вигляді первинної переробки), продукції власного бджільництва і які не зареєстровані як фізичні особи-підприємець і не є платниками збору за провадження торговельної діяльності у відповідності до Податкового кодексу. Тому, на нашу думку, бажано б було законодавчо закріпити правовий статус саме цієї категорії продавців, дозволивши їм здійснювати торгівлю, вказаною вище продукцією, у спеціально встановлених місцях (ринках) без здійснення державної реєстрації.

Закон України «Про захист прав споживачів» [10] як суб'єкт торговельної діяльності застосовує поняття «споживач», а проект представлено-го закону пропонує застосовувати поняття «покупець» і тому ці розбіжності також підлягають

узгодженості.

В статті 1 проекту суб'єкт законодавчої ініціативи пропонує законодавчо закріпити як об'єкти торгівлі тільки магазин та відкритий майданчик. В той же час, на нашу думку, правового закріплення вимагають і такі види об'єктів торгівлі та ресторано-господарства як павільйон, ресторан, їдальня, буфет, кафе, склад товарний та інші об'єкти роздрібної та оптової торгівлі, а також різновиди магазину: універмаг, торговий центр, супермаркет, гіпермаркет тощо. Потребує законодавчого закріплення такий вид позамагазинної торгівлі як дрібно-роздрібна торгівля та об'єкти такої торгівлі: кіоск, палатка, торговельні автомати та ін., а також об'єкти пересувної торгівлі: автомагазини, автопричепи, лотки, бочки, цистерни та ін.

На наш погляд, в проекті не зовсім вдало запропоноване саме поняття «магазин». В цьому понятті не виділено основної відмінності магазину від інших об'єктів торгівлі – наявності торговельної зали для покупців та/або відкритого майданчика. Тому, бажано б було, дати більш чіткі поняття об'єктів торгівлі та законодавчо закріпити їх розширений перелік.

Пункт 9 статті 7 проекту, щодо обмеження на період проведення зборів, мітингів, демонстрацій та інших публічних, масових видовищних і спортивних заходів. Так, проект пропонує, що органи місцевого самоврядування зобов'язані письмово повідомити суб'єктам господарювання про прийняте рішення щодо обмежень, які вводяться на період проведення зборів, мітингів, демонстрацій, ходів, пікетів, інших публічних, масових видовищних і спортивних заходів, не пізніше ніж за п'ять календарних днів до початку проведення таких заходів. Але ця норма може бути реалізованим тільки по відношенню до санкціонованих масових заходів, при здійсненні стихійних масових заходів термін попередження повинен бути іншим.

Визиває здивування норма, яка пропонується в пункті 15 статті 7 проекту: «Залучення до участі у купівлі товарів покупців шляхом пропонування їм винагороди (компенсації) за залучення інших покупців, а не від продажу чи споживання товарів, забороняється», тому, що така норма розповсюджена у багатьох країнах світу і особливо при здійсненні дистанційної (через Інтернет) та мереженої торгівлі.

У статті 16 п.п.4-7 проекту суб'єкт законодавчої ініціативи дає право суб'єкту господарювання в односторонньому порядку застосовувати оперативно-господарських санкцій до суб'єктів торговельної діяльності у разі порушень ними умов договору поставки продовольчих товарів, але п.2 статті 235 Господарського кодексу передбачає що «до суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором», тобто, якщо за-

стосування оперативно-господарських санкцій не передбачено господарським договором, їх застосовувати заборонено і тому без вирішення цього питання запропонована норма застосовуватися не може.

Розділі IV проекту закону «Державне регулювання у сфері внутрішньої торгівлі» даються повноваження органів державної влади в сфері внутрішньої торгівлі і повністю відсутні норми, які визначають повноваження органів місцевого самоврядування у цій сфері. Пропонуємо змінити саму назву розділу, а також доповнити його статтею, яка визначає повноваження органів місцевого самоврядування у сфері внутрішньої торгівлі. Крім цього стаття 23 проекту встановлює права центрального органу виконавчої влади у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів, тоді як ці права вже встановлені у Законі України «Про захист прав споживачів» [10].

На нашу думку, не бажано б було запроваджувати саме в цей проект закону статтю 24, яка передбачає відповідальність за порушення у сфері торгівлі тому що, більш доцільно було б запровадити відповідальність за такі порушення в Кодексі України про адміністративні правопорушення [11] або в Законі України «Про захист прав споживачів» [10], в так як рішення про стягнення приймаються центральним органом виконавчої влади у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів.

Крім цього, потребує уточнення:

По-перше, проектом не встановлено, до якого виду юридичної відповідальності повинні бути притягнуті суб'єкти торговельної діяльності: кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної.

По-друге, до кримінальної та адміністративної відповідальності можуть бути притягнуті тільки фізичні особи, а проект передбачає застосовувати стягнення також і до юридичних осіб.

Окрім вказаних вище пропозицій, необхідно звернути увагу також на висновок на проект Закону України «Про внутрішню торгівлю» Головного науково-експертного управління від 16.11.2011, в якому висловлено ряд пропозицій та зауважень саме до цього проекту.

Висновки: Як бачимо, існуючий проект Закону «Про внутрішню торгівлю» потребує доопрацювання.

На нашу думку, необхідно внести до проекту Закону України «Про внутрішню торгівлю» запропоновані нами зміни, що, в певній мірі, і покращить проект закону і усуне суперечки проекту з іншими діючими законами України.

Прийняття Закону України «Про внутрішню торгівлю» сприятиме впорядкуванню торговельної діяльності, забезпечить скоординовану діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, дасть змогу створити конкурентне середовище, залучити інвестиції у сферу внутрішньої торгівлі, підвищити рівень торговельного обслуговування населення та захисту прав споживачів.

Список використаної літератури:

1. Попов А. А. Торговое право : учеб. пособие / А. А. Попов. – Х. :Изд. группа «РА-Каравелла», 2000. – С.328.
2. Курило М. П. Комерційне право : навчальний посібник / Курило М. П., Завальний В. М., Завальний М. В. – Суми : Університетська книга, 2010.- 238с.
3. Булгакова І. В. Господарське право України : навчальний посібник / І. В. Булгакова. – К. : Прецедентъ, 2006. – С. 28.
4. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про внутрішню торгівлю» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1200-р // Урядовий кур'єр від 28.10.2009. – № 199.
5. Проект Закону про внутрішню торгівлю 9443 від 10.11.2011 // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41741
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15 травня 2003 року №755-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
7. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1 червня 2000 року № 1775-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
8. Господарський кодекс України від 16.01.03. // ВВР.- 2003. - № 21-22.- Ст.144.
9. ДСТУ 4281-2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація» : [Видання офіційне] Наказ Держспоживстандарту України № 59 від 31 березня 2004 року. – К., 2004. – 6 с.
10. Податковий кодекс України // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1330403352608638>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар/ Р.А.Калюжний, А.Т.Комзюк, О.О.Погрібний та ін.; - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2007, - 781с.
12. Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів» : Закон України від 1 грудня 2005 року № 3161-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 7. – С. 192. – Ст. 84.
13. Висновок на проект Закону України «Про внутрішню торгівлю» Головного науково-експертного управління 16.11.2011 // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=41741

В статье рассмотрены проблемы законодательного обеспечения осуществления коммерческой деятельности в Украине и предложены изменения, которые необходимо внести в проект Закона Украины «О внутренней торговле».

The paper considers the problem of legislative support commercial activity in Ukraine and suggests changes to be made to the draft Law of Ukraine "On Internal Trade".

Рецензент: д.ю.н., професор, І. В. Арістова
Дата надходження до редакції: 12.04.2012 р.

УДК 657.6:004.4

ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

А. В. Дегтяренко, к.е.н., Сумський національний аграрний університет

В статті розглянуті фактори, що створюють перешкоди на шляху розповсюдження комп'ютеризації в аудиторській діяльності. Впровадження ERP-систем звужує коло питань, щодо яких аудитор застосовує своє професійне судження. Застосування якісної комп'ютерної аудиторської програми унеможливує неправильну обробку даних та/або втрату інформації. Система підтримки прийняття рішень на базі PRIME Decisions дозволяє полегшити впровадження найбільш прийняттого програмного продукту.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальні вимоги часу зумовлюють перехід все більшої кількості господарюючих суб'єктів на застосування інформаційних технологій в бізнесі та бухгалтерському обліку. Частка підприємств з автоматизованим обліком вже зараз переважає над тими, які ще й досі застосовують паперові регістри. Природним було б допустити, що і кількість аудиторських перевірок на комп'ютеризованій основі зростає пропорційно впровадженню інформаційних технологій в бухгалтерському обліку суб'єктів цього виду контролю. Однак, комп'ютеризація аудиторської діяльності в Україні проходить надзвичайно повільними темпами. В результаті повноцінний комп'ютерний аудит є радше виключенням, ніж правилом, й автоматизовані перевірки в загальній кількості замовлених аудиторських послуг складають незначні частки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематиці, що стосується використання інформаційних технологій в аудиторській діяльності присвячені роботи багатьох вчених, серед яких є Ф.Ф. Бутинець, Л. Ларікова, А. Кушнар'ов., В.І. Подольський, А.Н. Романов. Але найбільш комплексно до вирішення піднятої проблематики у своїх працях підійшов С.В. Івахненко. В роботах цього автора систематизовано розглянуті теоретичні, методологічні та практичні засади функціонування комп'ютерного аудиту та усіх пов'язаних з ним аспектів контрольної діяльності. Отже, і в даній публікації авторське дослідження основних питань буде спиратись на точку зору С.В. Івахненкова як по суті на засновника цього напрямку наукової діяльності в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз факторів-перешкод, що стримують розповсюдження комп'ютеризації в

аудиторській діяльності та обґрунтування заходів для подолання цих перешкод. Окреслена мета реалізується через виконання наступних завдань:

- визначити підходи до класифікації перешкод, що заважають впровадженню інформаційних технологій в аудиті;
- виділити основні сутнісні складові по кожному типу перешкод;
- з'ясувати можливі шляхи усунення або мінімізації негативного впливу факторів, що впливають на певні особливості аудиторської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Івахненко С.В., підсумовуючи думки інших вчених, розподіляє перешкоди, що стоять на шляху впровадження комп'ютерної техніки в аудит на три види, які можна ототожнити з наступними термінами: «професійне судження аудитора», «неправильна обробка даних та/або втрата інформації», «складність впровадження та/або дорожнеча аудиторського програмного забезпечення» [5, с. 12]. Застосування цього первинного поділу з нашої точки зору потребує подальшого уточнення, оскільки не дає повного розуміння сукупності факторів, які спричиняють незадовільний розвиток комп'ютерного аудиту в нашій країні. Отже, здійснимо ґрунтовний аналіз наведених типів перешкод.

Професійне судження аудитора є категорією, яка ґрунтується на його досвіді та інтуїції, що неможливо змоделювати за допомогою обчислювальної техніки. Своє професійне судження, як правило, аудитор висловлює, коли має справу із персоналом підприємства, на якому проводиться аудит. До такого найтипівіших ситуацій відноситься спостереження аудитора за проведенням інвентаризації; опитування персоналу суб'єкта господарювання; перевірка взаємоконтролю відповідальних працівників. Ця перешкода відно-